

รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร*

The Model of Thai Elderly Learning Management for Information and Communication Technology Literacy.

พิมพีใจ ทายะติ (Pimjai Tayati)^{**}

ชไมพร ดิสถาพร (Chamaiporn Disathaporn)^{***}

ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง (Rittichai Onming)^{****}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การศึกษาใช้แนวทางการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ วิธีการวิจัยใช้การวิเคราะห์เอกสาร การสำรวจข้อมูลโดยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเฉลี่ยในระดับปานกลาง โดยมีขีดความสามารถระดับปานกลางในองค์ประกอบของเรื่อง การเข้าถึง การประเมิน การรวบรวม การจัดการ และระดับต่ำ ในองค์ประกอบของเรื่อง การสร้าง ผลการสำรวจผู้วิจัยนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 1) การรับข้อมูล (Information Receiving) คือ พฤติกรรมของผู้สูงอายุในการใช้

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาจบการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการ การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ แขนงวิชาการบริหารการศึกษาดลอดชีวิตเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2560 เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเบอร์โทรศัพท์ 087-7887898 e-mail : janbhimjyree@gmail.com

Research article in partial fulfillment of the requirement for the Doctor Education Degree in Educational Administration and Management at Graduate school of Srinakharinwirot University

** นิสิตหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ แขนงวิชาการบริหารการศึกษาดลอดชีวิตเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Doctoral student, doctor of Education Degree in Educational Administration and Management at Srinakharinwirot University

*** อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ดร. ชไมพร ดิสถาพร อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Major Advisor: Dr. Chamaiporn Disathaporn, Adult Education Department, Srinakharinwirot University.

**** อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผศ.ดร. ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Co-Advisor: Asst. Prof. Dr. Rittichai Onming, Technology Education Department, Srinakharinwirot University.

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆที่ถูกเรียกว่า โซเชียล ได้แก่ การสืบค้น การสานต่อ การสมัคร การสะสม และการสอนและสร้างสัมพันธ์ 2) การหยุดคิด (Stop Thinking) คือ การหยุดพิจารณาคิดไตร่ตรองข้อมูลที่ได้รับมากโดยใช้หลักการ 5 ส ซึ่งประกอบด้วย สมจริง สร้างประโยชน์ สำคัญ สร้างสรรค์ และ สุภาพเหมาะสม 3) การปฏิบัติ (Acting) คือ พฤติกรรมใหม่ของผู้สูงอายุในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆ หลังจากได้ใช้หลัก 5 ส ในการประเมินข้อมูล เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

คำสำคัญ : การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้สูงอายุ การจัดการเรียนรู้

Abstract

The research on the model of Thai elderly learning management for Information and Communication Technology Literacy was aimed at 1) studying and surveying information on elderly Thai people and communication technology competency; 2) developing a model for learning management for elderly Thai people and information and communication technology literacy. The study were both quantitative and qualitative oriented applying the methods of document analysis, survey and in-depth interview.

The research found that the elderly Thai information and communication technology competency average was at a medium level (2.85). Management, evaluation, integration and assessment components were at a medium level and creative components was at low level. The proposed model derived from the results consisted of three components. Firstly, "Information Receiving" is from current social media behavior; such as search, share, save, suggest and subscribe. Secondly, "Stop Thinking" means stop and ask yourself with 5S i.e. Is it true? Is it useful? Is it necessary? Is it inspire? Is it kind? Third, "Acting" is the new behavior after ask by 5S for Information and Communication Technology Literacy.

Keyword: Information and Communication Technology Literacy, Elderly, Learning Management

บทนำ

ผู้สูงอายุ ตามความหมายของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุปี 2546 และ องค์การสหประชาชาติ (United Nations) คือ บุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2559: 14-15) ซึ่งผู้สูงอายุในสังคมไทยได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลในการสนับสนุนและพัฒนาให้สามารถทำประโยชน์และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ประเทศไทยเข้าสู่ "สังคมสูงวัย" (Aged society) ตั้งแต่ปี 2548 อันเนื่องมาจากอัตราการเกิดของคนไทยลดลงอย่างมาก และชีวิตคนไทยที่ยาวขึ้น จนทำให้ประเทศไทยกลายเป็น "สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์" (Complete aged society) ในปี พ.ศ. 2564 และเข้าสู่ "สังคมสูงวัยระดับสุดยอด" (Super aged society) ในปี พ.ศ.2574 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2559: 22-26)

จากสถานการณ์และแนวโน้มเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยมีการกำหนดนโยบายระดับชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วยพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) มีการจัดตั้ง กรมกิจการผู้สูงอายุ (Department of Older Persons) รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ได้มีการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน (สุปราณี ศรีฉัตรวิกรม 2558: 11) ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรสูงอายุ ซึ่งวิธีการหนึ่ง คือ ความสามารถในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2558 : คำนำ)

ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี และการติดต่อสื่อสาร ถูกนำมารวมกัน และเรียกว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (Information and Communications Technology : ICT อุปกรณ์เคลื่อนที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต (Mobile Life) นับตั้งแต่ตื่นนอน จนกระทั่งเข้านอน เช่น การตรวจสอบไลน์ (LINE) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) การโพสต์ข้อความในโซเชียลมีเดีย การใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่หรือแท็บเล็ตคอมพิวเตอร์แทนการพูดคุยกัน (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.2559: 29)

ผู้สูงอายุนั้นเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทั้งการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่อติดต่อสื่อสาร โดยติดต่อสื่อสารผ่านการใช้โปรแกรมสนทนาหรือเว็บไซต์ที่เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ และการค้นหาข้อมูลข่าวสารที่สนใจ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุอีกด้วย โดยมีผลการวิจัยที่พบว่า ผู้สูงอายุที่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารจะรู้สึกโดดเดี่ยว (Loneliness) น้อยลง และช่วยลดภาวะซึมเศร้า (Depression) ในผู้สูงอายุ ได้ถึง 34% (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2558: 2)

กลุ่มผู้สูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) มีแนวโน้มการใช้อินเทอร์เน็ตในช่วงปี 2551-2557 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.8 ไปเป็น 3.3 ในปี 2557 หรือประมาณ 320,000 คนทั่วประเทศ โดยพบว่าจังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุด 10 จังหวัดประกอบด้วย จังหวัด ภูเก็ต ชลบุรี กรุงเทพมหานคร นนทบุรี กำแพงเพชร เชียงใหม่ สงขลา สมุทรปราการ พิจิตร และ ประจวบคีรีขันธ์ ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2558 : บทสรุปสำหรับผู้บริหาร)

จากข้อมูลการสำรวจข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะเล่นอินเทอร์เน็ตมากขึ้นเรื่อยๆ และมีโอกาสเป็นคนกลุ่มใหม่ที่เสี่ยงต่อการถูกหลอกลวง และรู้เท่าไม่ถึงการณ์จากภัยของโลกไซเบอร์ได้ โดยผู้วิจัยได้ทำการสำรวจเบื้องต้นกับกลุ่มตัวอย่างลูกหลานที่พักอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุที่ไลน์ (LINE) เป็นประจำทุกวัน จำนวน 180 คน พบว่า 86% มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งในการส่งเสริมการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กับผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดกระบวนการในการรู้เท่าทันอย่างเร่งด่วน ต่างมีความเห็นด้วยว่า ข้อความที่ผู้สูงอายุส่งต่อกันในโซเชียลมีเดีย และไลน์ (LINE) มีความหลากหลาย และผู้สูงอายุเองมักมีความเข้าใจว่าข้อมูลสารสนเทศที่ถูกส่งมาเป็นข้อมูลที่ถูกต้องกลับกรองมาให้อย่างดี และส่งต่อข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้ไปให้ยังกลุ่มเพื่อนและเครือข่าย ซึ่งไม่ได้มีการตรวจสอบความจริงก่อน จนกลายเป็นจดหมายลูกโซ่ เช่น ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการเตือนจุดระเบิดภาคใต้ด้วยการโทรกลับเบอร์ที่ไม่คุ้นเคย, ข้อมูลสารสนเทศการทำใบขับขี่นานาชาติภายในระยะเวลาที่กำหนด ข้อมูลสารสนเทศเตือนภัยที่มีการบรรยายที่น่ากลัว ข้อมูลสารสนเทศที่มีภาพสะเทือนใจ ข้อความให้ส่ง

ต่อไปยังคนที่คุณรัก ซึ่งสารสนเทศดังกล่าวนั้นมีทั้งจริงและไม่จริง มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ ก่อให้เกิดความสับสน ความวิตกกังวล ความเครียด ต่อผู้สูงอายุ

ประเทศไทยก็ได้เตรียมพร้อมในเรื่องดังกล่าว เช่น รัฐบาลได้วางนโยบายและหามาตรการต่างๆ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ โดยมีข้อเสนอสนับสนุนให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรี ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้สูงอายุในการปกป้องตนเองจากภัยรอบด้านด้วยการให้ข่าวสาร ความรู้ รวมทั้งพัฒนาเครื่องมือ / กลไก / เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยและมีศักดิ์ศรี (สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย. 2558: 11) พร้อมทั้งมีการจัดตั้งโครงการดิจิทัลไทยแลนด์ Thailand 4.0 ซึ่งกำหนดเป้าหมายสำคัญในการสร้างโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียม (ยุทธศาสตร์ที่ 3) ด้วยการสร้างโอกาสให้คนไทยสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ต และให้ความสำคัญในเรื่องของการสนับสนุนบุคลากรให้พร้อมสำหรับโลกดิจิทัล (ยุทธศาสตร์ที่ 5 ทรัพยากรมนุษย์) (กระทรวงเทคโนโลยีและการสื่อสาร 2559: 42-50)

ปัจจุบันเริ่มมีหน่วยงานที่ออกมารณรงค์การตรวจสอบข้อมูลก่อนนำมาใช้ หรือส่งต่อให้ผู้อื่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น รายการซัวร์ก่อนแชร์ ที่มีการนำหัวข้อที่ได้รับ การส่งต่อมากมาตรวจสอบความจริง แต่สิ่งเหล่านี้ยังไม่เพียงพอต่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุที่ยังใช้ข้อมูลโดยไม่ได้คำนึงถึงความถูกต้อง และความสำคัญ จึงทำให้ถูกหลอกลวงไปในที่สุด (ภิรดา สมวาทสรรรค์; และกุลทิพย์ ศาสตรระจุกิ. 2559: 39) และช่องทางในการเผยแพร่มีเพียงช่องทางเดียว ผู้สูงอายุบางท่านอาจจะไม่ได้เข้าถึง

จึงเห็นได้ว่า ประเทศไทยควรมีรูปแบบการเรียนรู้ในเรื่องการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กับผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม โดยต้องคำนึงถึงการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในเรื่องต่างๆ เช่น ธรรมชาติของผู้สูงอายุ หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และพบว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ นั้นเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในเรื่องการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพราะเป็นการประสานระหว่างการนำประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาเป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้ และเป็นการศึกษาที่เพิ่มประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ซึ่งรวมการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทุกรูปแบบ(พิชชา พรมาลี 2549 : 5) สอดคล้องกับสิ่งที่สำคัญในการสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่ เนื่องจากผู้ใหญ่ มีความแตกต่างและมีประสบการณ์เดิมจำนวนมาก การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน การแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างผู้เรียน เป็นส่วนที่ให้ผู้เรียนได้ร่วมทำกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นในการค้นหาคำตอบ การทดลอง การแก้ไขปัญหา เกิดความคิดสร้างสรรค์และสร้างความหมายต่อการเรียนรู้ ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นพื้นฐานของประสบการณ์ โดยการเชื่อมโยงการเรียนการสอนในห้องเรียนไปสู่สถานการณ์จริง ประสบการณ์จากกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด อันนำไปสู่การประยุกต์ใช้สิ่งใหม่และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Kolb,1984)

ดังนั้นผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กับผู้สูงอายุประเทศไทย เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนงานด้านผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับพันธกิจของโครงการดิจิทัลไทยแลนด์ Thailand 4.0 จึงนำมาสู่การศึกษาในครั้งนี้ เพื่อหารูปแบบการจัดการการเรียนรู้ที่มี

ประสิทธิภาพ สำหรับการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ การพัฒนาคนสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาและสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุประเทศไทย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

นิยามคำศัพท์

1. การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ หมายถึง การจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สำหรับผู้สูงอายุ
2. ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้สูงอายุใน 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเตอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทย มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยมีพฤติกรรมในการใช้แอปพลิเคชัน LINE เป็นประจำทุกวัน
3. การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หมายถึง ขีดความสามารถในการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1. การเข้าถึง (Access) 2. การประเมิน (Evaluated) 3. การรวบรวม (Integrate) 4. การจัดการ (Manage) 5. การสร้าง (Create)

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์ ในการสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบการวิจัยเชิงทดลองพัฒนา (Research and Development) ที่มีการทำวิจัยเชิงปริมาณ และ วิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1. ศึกษาขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ และวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาสถานการณ์ และปัญหาผู้สูงอายุไทยและการใช้อินเตอร์เน็ตในปัจจุบัน รวมถึงแนวคิด หลักการ ขีดความสามารถ การรู้เท่าทันสื่อ การรู้เท่าทันสารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ และการรู้เท่าทัน ICT จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปข้อมูลเพื่อนำไปสร้างเป็นโครงร่างองค์ประกอบขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินตรวจสอบคุณภาพโครงร่างองค์ประกอบขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยที่ได้มาจากการศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาตรวจสอบคุณภาพของโครงร่างองค์ประกอบขีดความสามารถโดยการสร้างแบบสอบถามการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยไปเสนอประธานกรรมการและกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ เพื่อตรวจแก้ไขด้านภาษาและด้านเนื้อหาของแบบสำรวจ และนำแบบสอบถามฉบับที่ได้แก้ไขแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับ

การรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ จำนวน 7 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความเที่ยงตรงเชิงพินิจ และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

ขั้นตอนที่ 3. สสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ สสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จากประชากรผู้สูงอายุที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตใน 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทย จำนวนทั้งหมด 201,046 คน (ที่มา: ระบบสถิติทางกระทรวงทะเบียน จำนวนประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป ประเทศไทย, 2558 และสำนักงานสถิติแห่งชาติกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2557) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุที่ใช้ LINE เป็นประจำทุกวัน จาก 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทย จำนวน 400 คน เพื่อสำรวจแบบสอบถามออนไลน์ ตามอัตราส่วนจำนวนประชากรผู้สูงอายุ ดังนี้ จังหวัดภูเก็ต 17 คน จังหวัดชลบุรี 38 คน กรุงเทพฯ 195 คน นนทบุรี 32 คน กำแพงเพชร 18 คน เชียงใหม่ 40 คน สงขลา 26 คน สมุทรปราการ 18 คน พิจิตร 10 คน และประจวบคีรีขันธ์ 7 คน รวมทั้งหมด 400 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุที่ใช้ LINE เป็นประจำทุกวัน จาก 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทย จำนวน 15 คน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก ตามอัตราส่วนจำนวนประชากรผู้สูงอายุ ดังนี้ จังหวัดภูเก็ต 1 คน จังหวัดชลบุรี 2 คน กรุงเทพฯ 3 คน นนทบุรี 2 คน กำแพงเพชร 1 คน เชียงใหม่ 2 คน สงขลา 1 คน สมุทรปราการ 1 คน พิจิตร 1 คน และประจวบคีรีขันธ์ 1 คน รวมทั้งหมด 15 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุเกินกว่า 3 ปี จาก 10 จังหวัดที่มีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุสูงสุดในประเทศไทย จำนวน 10 คน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 4 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สร้างร่างรูปแบบจากผลสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย โดยนำผลสำรวจมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้ และกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารซึ่งแบ่งองค์ประกอบรูปแบบออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ การรับข้อมูล การหยุดคิด และการปฏิบัติ โดยผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบไปเสนอประธานกรรมการและกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อตรวจแก้ไขด้านภาษาและด้านเนื้อหาของรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร นำร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ จำนวน 11 คน ประเมินเพื่อยืนยันรูปแบบ และพิจารณาปรับปรุงตามผลการประเมิน และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. ผลการสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน (ขั้นตอนที่ 1-3) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. ศึกษาขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย และต่างประเทศ และวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงร่างองค์ประกอบขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย ประกอบด้วย 1. การเข้าถึง (Access) เป็นการเข้าถึงสิ่งที่ต้องการและดึงข้อมูลสารสนเทศมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. การประเมิน (Evaluated) เป็นการประเมิน ตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ ความเกี่ยวข้อง ความมีประโยชน์ และประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศ 3. การรวบรวม (Integrate) เป็นการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศโดยการเปรียบเทียบ และพิจารณาข้อแตกต่าง 4. การจัดการ (Manage) เป็นการจัดการ ประยุกต์ใช้ข้อมูลสารสนเทศและสิ่งที่ต้องการกับสถานการณ์การนำไปใช้ 5. การสร้าง (Create) เป็นการปรับประยุกต์ ออกแบบ สร้าง ข้อมูลสารสนเทศและนำมาใช้ต่อ

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินตรวจคุณภาพโครงร่างองค์ประกอบขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยที่ได้มาจากการศึกษาเอกสาร ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับโครงร่างองค์ประกอบขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย พบว่ามีค่าการประเมินองค์ประกอบรายข้อสูงกว่า 0.5 และได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.57-1.00 นั่นคือ ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าทุกองค์ประกอบของขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย มีความสอดคล้องกัน

ขั้นตอนที่ 3. สำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทย พบว่า ผู้สูงอายุไทยมีความสามารถในการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอยู่ในระดับปานกลาง (2.80) สามารถสรุปผลของขีดความสามารถในแต่ละองค์ประกอบทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และ 2 ได้ดังนี้

1. การเข้าถึง (Access) พบว่าผู้สูงอายุไทยมีความสามารถในการระดับปานกลาง (3.00) ส่วนใหญ่จะไม่ได้ค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง มักจะได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆมาจากเพื่อน และญาติพี่น้องในกลุ่ม LINE และยังไม่สามารถใช้ Search Engine และคิดคำ Key word ในการค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้ แต่บางคนหากมีประสบการณ์ในการใช้อินเทอร์เน็ตมานานจะสามารถแนะนำผู้อื่นได้

2. การประเมิน (Evaluation) พบว่าผู้สูงอายุไทยมีความสามารถในการระดับปานกลาง (2.96) มักพูดว่าตนเองมีการประเมินข้อมูลที่ได้รับมาเป็นอย่างดี มักจะยังไม่เชื่อข่าวสารเหล่านั้นก่อนตั้งแต่ครั้งแรกพยายามอ่านแล้วไว้เฉยๆ จะยังไม่ส่งต่อ เพื่อใช้เวลาในการศึกษาว่าข่าวสารที่ได้รับกับข่าวสารที่ไว้ตรงกันหรือไม่ สำหรับข้อมูลที่ส่งต่อมันต้องเป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อผู้รับ และไม่ได้มีพิษมีภัยหรือถึงกับเสียชีวิต โดยการคัดกรองข่าวสารต่าง ๆ นั้นมาจากบรรทัดฐานของตัวเอง ผู้สูงอายุส่วนมากไม่กล้าแนะนำผู้อื่นในเรื่องของการประเมินข้อมูล เพราะกลัวจะเกิดการทะเลาะกัน ต่างก็ส่งข้อมูลกันในในกลุ่มจนบางครั้งส่งซ้ำกันไปเรื่อยๆ ส่วนมากจะไม่รู้ว่าภาพถูกตัดต่อเป็นอย่างไร และมีความกังวลในเรื่องของภาพตัดต่อว่าจะทราบได้อย่างไร มีผู้สูงอายุบางคนก็ประกอบอาชีพทางที่มีการใช้ภาพ หรือใช้ Photoshop เท่านั้นที่จะสามารถบอกถึงเทคนิคการดูภาพตัดต่อได้

3. การรวบรวม (Integration) พบว่าผู้สูงอายุไทยยังมีความสามารถในระดับปานกลาง (2.88) ส่วนมากจะเก็บรูป วิดีโอ เพลง ต่างๆไว้ในเครื่องของตัวเอง แต่มักเจอปัญหาว่าตัวเองเครื่องเต็มอยู่บ่อยๆ ไม่รู้ว่า จะย้ายข้อมูลเหล่านั้นออกไปไว้อื่นอย่างไร ไม่อยากมานั่งลบทีละรูปทีละอัน และอยากที่จะจัดการรูปในเครื่องตัวเอง เพราะที่ไม่รู้ว่ามันไปอยู่ตรงไหน บางคนไม่รู้ว่าตัวเองเก็บรูปและเพลงเหล่านี้ไว้เพื่ออะไร เพราะก็ไม่เคยได้นำกลับมาใช้หรือดูซ้ำ

4. การจัดการ (Manage) พบว่าผู้สูงอายุไทยมีความสามารถในระดับปานกลางค่อนข้างสูง (3.39) ส่วนมากรู้จัก พรบ คอมพิวเตอร์ 2550 แต่เรื่อง พรบ ลิขสิทธิ์ และ Creative Common ยังไม่รู้จักสักเท่าไร ส่วนมากจะระวังในเรื่องของการแชร์ข้อมูลข่าวสาร และรู้ถึง บทลงโทษที่จะได้รับหากทำผิด พรบ.

5. การสร้าง (Create) พบว่าผู้สูงอายุไทยมีความสามารถในระดับต่ำ (1.70) ส่วนมากไม่เคยสร้างหรือเขียนองค์ความรู้ใหม่ๆ แนะนำให้คนอื่น ไม่ได้สนใจในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆหรือแนะนำให้ผู้อื่นสร้าง และไม่รู้จักและไม่เล่น Face Live

สำหรับการสำรวจขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยกับกลุ่มตัวอย่างที่ 3 ได้สรุปข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังของขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุไทยดังนี้

1. การเข้าถึง (Access) พบว่าบุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีความเห็นว่าผู้สูงอายุไทยควรที่จะได้รับความรู้ในเรื่องของการค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะเป็นการคิดคำค้น คีย์ Word ต่างๆเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถที่จะได้รับรู้ข่าวสารด้วยตนเองได้ และสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลที่ส่งมาด้วยตนเองได้

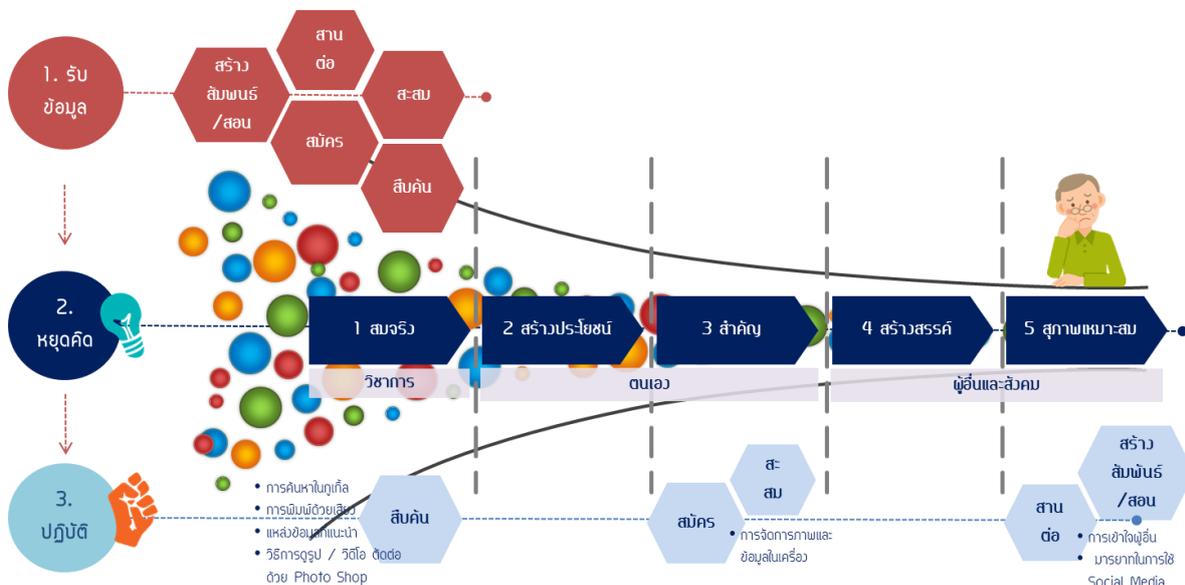
2. การประเมินข้อมูล (Evaluation) พบว่าบุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีความเห็นว่าผู้สูงอายุไทยยังไม่ค่อยมีการประเมินข้อมูลก่อนส่งต่อให้ผู้อื่น ยังพบการส่งข้อมูลจดหมายลูกโซ่ การส่งข้อความภาพที่เป็นขอความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นเรื่องของความเชื่อส่วนบุคคล ซึ่งไม่สามารถที่จะไปห้ามหรือแนะนำได้ เพราะเกรงว่าจะเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน ควรที่จะให้มีความตระหนักรู้ในเรื่องของความจริงก่อนที่จะบอกว่ามีประโยชน์กับผู้อื่น การประเมินข้อมูลยังรวมไปถึงการประเมินผลรับอีกด้วย ควรใช้หลักทางพระพุทธศาสนา มาเชื่อมด้วยจะดีมาก และควรที่จะสอนเทคนิคในการดูภาพตัดต่อ

3. การรวบรวม (Integrate) พบว่าบุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีความเห็นว่า ผู้สูงอายุไทยจะมีปัญหาหากการที่เก็บข้อมูลมากจนหน่วยความจำเครื่องเต็ม และไม่รู้ว่าจะต้องทำอย่างไร ควรจะมีการสอนในเรื่องของการจัดการข้อมูล ตั้งแต่การคิดก่อนเก็บ การเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ การโอนย้าย และการลบข้อมูลที่ไม่จำเป็น เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแนะนำผู้อื่นได้ด้วย

4. การจัดการ (Manage) พบว่าบุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีความเห็นว่า ผู้สูงอายุไทยค่อนข้างจะมีระวังในเรื่องของ พรบ คอมพิวเตอร์ เพราะจะมีสื่อที่ส่งให้ความรู้ดังกล่าว ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี แต่ในเรื่องของ พรบ ลิขสิทธิ์ และ Creative Common ยังไม่รู้จักสักเท่าไร ควรให้ความรู้ในเรื่องของการแชร์ข้อมูลของคนอื่นไปควรที่จะใส่ Credit ให้กับเจ้าของเพื่อให้เครดิตต่อตัวเจ้าของ เนื้อหา และยังเป็น การประเมินข้อมูลให้กับผู้รับอีกด้วย

5. การสร้าง (Create) พบว่าบุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีความเห็นว่า ผู้สูงอายุไทยไม่ได้มีโอกาสในการสร้างองค์ความรู้ของตนเองที่มีประโยชน์ของตนเองเพื่อส่งต่อหรือแนะนำให้ผู้อื่น ซึ่งความจริงแล้ววัยนี้ป็นวัยที่มีคุณค่าเหมาะแก่การถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ให้กับคนรุ่นหลัง (KM) ซึ่งเห็นว่าควรจะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้และช่องทางทาง ICT ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีความเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 4 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังภาพ

ภาพประกอบที่ 1 แสดงรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การรับข้อมูล (Information Receiving) หมายถึง การได้รับข้อมูลข่าวสารจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากการปฏิบัติพฤติกรรมต่างๆ (**การประเมิน**) ที่ถูกเรียกว่า โซเชียลโนในปัจจุบัน ดังนี้
 - ส 1 สืบค้น คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการค้นหาข้อมูลต่างๆ (**การเข้าถึง**) สืบค้นข้อมูลต่างๆด้วยการพิมพ์ข้อความที่ตนเองต้องการได้เป็นบางส่วน และไม่สามารถสืบค้นข้อมูลด้วยภาพหรือเสียงได้ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องความทันสมัยและแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ไม่รู้จักเทคนิคการสืบค้น
 - ส 2 สานต่อ คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการส่งต่อข้อมูลต่างๆ (**การจัดการ**) สานต่อข้อความต่างๆโดยไม่ได้ประเมินความจริง ความทันสมัย แหล่งที่มาของข้อมูล หรือความเหมาะสมของข้อมูลต่อผู้รับ
 - ส 3 สะสม คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสะสมข้อมูลต่างๆ (**การรวบรวม**) สะสมข้อมูลต่างๆเป็นจำนวนมากโดยส่วนมากไม่ได้กลับมาใช้ต่อ หรือกลับมาดู

ส 4 สมัคร คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ (การจัดการ) สมัครเข้ากลุ่มหรือทำกิจกรรมต่างๆ โดยไม่ได้คัดกรองความสำคัญหรือประโยชน์ของกลุ่มที่ตนเองเข้าไปร่วม หรือทำตามเพื่อนๆ

ส 5 สานสัมพันธ์ และสอน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างความสัมพันธ์ และแนะนำผู้อื่น(การสร้างสรรค์) ไม่ค่อยได้สร้างความสัมพันธ์ที่แท้จริง และไม่กล้าแนะนำผู้อื่นในเรื่องต่างๆ รวมถึงการสร้างองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น

2. การหยุดคิด (Stop Thinkings) หมายถึงการหยุดคิดเพื่อไตร่ตรองข้อมูลที่ได้รับมากโดยใช้หลักการ 5 ส ซึ่งประกอบด้วย (การประเมิน)

ส1 สมจริง คือ การคิดไตร่ตรองถึงความจริงของข้อมูล โดยดูจากแหล่งที่มาของข้อมูล ความทันสมัย และคุณภาพ

ส 2 สร้างประโยชน์ คือ การคิดไตร่ตรองถึงความมีประโยชน์ของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น

ส 3 สำคัญ คือ การคิดไตร่ตรองถึงความสำคัญของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น

ส 4 สร้างสรรค์ คือ การคิดไตร่ตรองถึงการสร้างสรรค์ของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น

ส 5 สุภาพ คือ การคิดไตร่ตรองถึงความสุภาพและเหมาะสมของข้อมูลทั้งตนเองและผู้อื่น

ในกระบวนการหยุดคิดนั้นเป็นกระบวนการคิดไตร่ตรองที่มีลำดับขั้นตอนในการคิดโดยคำนึงถึงองค์ประกอบตามหลักทฤษฎี คิดเป็น คือ องค์ประกอบทางวิชาการ (สมจริง) องค์ประกอบต่อตนเอง (สร้างประโยชน์ สำคัญ) และองค์ประกอบต่อผู้อื่นและสังคม (สร้างสรรค์ และสุภาพเหมาะสม) เปรียบเสมือนการคัดกรองข้อมูลโดยทำพฤติกรรมต่างๆจะถูกคัดกรองเช่นเดียวกัน เช่น ข้อมูลต้องสมจริง สร้างประโยชน์และสำคัญ ก่อนที่จะ สะสมหรือสมัคร เป็นต้น

3. การปฏิบัติ (Acting) หมายถึงพฤติกรรมหลักของผู้สูงอายุในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆหลังจากได้ใช้หลัก 5 ส (การประเมิน) ซึ่งมีรายละเอียดพฤติกรรมดังนี้

ส 1 สืบค้น คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการค้นหาข้อมูลต่างๆ (การเข้าถึง) สามารถสืบค้นข้อมูลต่างๆด้วยการพิมพ์ข้อความที่ตนเองต้องการได้ สืบค้นข้อมูลด้วยภาพ หรือเสียงได้ และคำนึงถึงเรื่องความทันสมัยและแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและการให้เครดิตการสืบค้น

ส 2 สานต่อ คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการส่งต่อข้อมูลต่างๆ (การจัดการ) สานต่อข้อความต่างๆโดยประเมินความจริง ความทันสมัย แหล่งที่มาของข้อมูล หรือความเหมาะสมของข้อมูลต่อผู้รับก่อน

ส 3 สะสม คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสะสมข้อมูลต่างๆ (การรวบรวม) สะสมข้อมูลต่างๆโดยดูถึงความมีประโยชน์และความสำคัญของข้อมูล

ส 4 สมัคร คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ (การจัดการ) สมัครเข้ากลุ่มโดยดูถึงความมีประโยชน์และความสำคัญของข้อมูล

ส 5 สานสัมพันธ์ และสอน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างความสัมพันธ์ และแนะนำผู้อื่น(การสร้างสรรค์)สร้างความสัมพันธ์ที่แท้จริงเช่น มีการตอบโต้สนทนาในกลุ่ม แนะนำผู้อื่นในเรื่องต่างๆ รวมถึงสามารถสร้างองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น รวมทั้งมีมารยาทในการใช้โซเชียลร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ตารางที่ 1 ผลการประเมินเพื่อยืนยันรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ข้อ	ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้	ความสอดคล้อง		
		N	IOC	ระดับ
1	ความถูกต้อง	11	0.82	สอดคล้อง
2	ความสมบูรณ์	11	0.73	สอดคล้อง
3	สามารถนำไปปฏิบัติได้	11	1.00	สอดคล้อง
4	ความมีประโยชน์	11	1.00	สอดคล้อง

จากตาราง พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีความความถูกต้อง มีความสมบูรณ์ สามารถนำไปปฏิบัติได้ ความมีประโยชน์ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างสมบูรณ์ โดยมีค่าความสอดคล้องเฉลี่ย 0.89

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กลุ่มตัวอย่างแบบสอบถามออนไลน์ จำนวน 400 คน สอดคล้องกับการศึกษาสถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบัน พบว่าผู้สูงอายุมักเล่นโซเชียลมีเดียเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2558) ทั้งจากการที่ลูกหลานอาจจะให้ผู้สูงอายุใช้โทรศัพท์ Smart Phone ไว้ติดตัว (สุคี ศิริวงศ์พากร. 2556) จึงทำให้เราสามารถเปลี่ยนการส่งแบบสอบถามกระดาษเป็นการส่งแบบสอบถามที่ออนไลน์ไปทางกลุ่มไลน์ได้ และผู้สูงอายุให้ความสนใจในการทำแบบสอบถามออนไลน์เป็นอย่างมาก รวมถึงให้ความสนใจในการส่งต่อไปให้เพื่อนๆของตนเอง มีผู้สูงอายุหลายคนส่งไลน์มาขอผลการสำรวจเพราะอยากรู้ว่าเป็นอย่างไร แบบสอบถามถูกส่งไปอย่างรวดเร็ว ทำให้สามารถรับแบบสอบถามกลับมาครบภายในระยะเวลา สามอาทิตย์ จำนวน 739 คน และทำให้เห็นว่าการส่งข้อความในโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุนั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (พรชัย: 2558) ตรงกับสภาพปัญหาที่ผู้วิจัยได้ศึกษามา คือโซเชียลมีเดียเป็นช่องทางที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถแพร่ขยายข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการส่งข้อความเหล่านั้นมาจากเพื่อนสนิท โดยที่ผู้สูงอายุจะยังไม่มีคำถามยั้งซึ่งใจก่อนเลยว่าทำไมต้องทำ หากแบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามที่ลวกๆ ก็สามารถลวกผู้สูงอายุได้ การส่งแบบสอบถามออนไลน์เข้าไปในกลุ่มเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่แท้จริงเพราะยังมีกลุ่มคนที่ทำแบบสอบถามกลับมาแล้วไม่ตรงกับสิ่งที่ได้แจ้งไปตั้งแต่ต้น เช่น การประชาสัมพันธ์ขอให้ผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 60 ทำกลับมาให้ แต่กลับมีวัยรุ่น และวัยกลางคนทำกลับ

มาถึง 40 คน ซึ่งทำให้เห็นว่าผู้สูงอายุได้ส่งต่อข้อความเหล่านี้ไปยังลูกหลาน ครอบครัวของตนเอง โดยที่ยังไม่ได้ดูหรือศึกษาข้อความเหล่านี้ให้ถูกต้องเสียก่อน ซึ่งตรงกับการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันของผู้วิจัย

2. ผลการสำรวจของการทำวิจัยแสดงผลว่าผู้สูงอายุมีการรู้เท่าทัน ICT เฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่การแนะนำผู้อื่นในเรื่องของการรู้เท่าทัน ICT นั้นจะอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งตรงกับที่โครงการยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของคนพิการผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในยุคหลอมรวมเทคโนโลยี ได้ศึกษาไว้ในเรื่องของปัญหาในด้านการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครแกนนำที่มีทักษะในการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สูงอายุด้วยตนเอง ให้สามารถเข้าถึง รู้เท่าทัน และใช้ประโยชน์จากสื่อใหม่ในยุคหลอมรวมรวมเทคโนโลยี (สุปราณี 2558: 15-19)

3. การศึกษาขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยการลงพื้นที่เข้าไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างใน 10 จังหวัดนั้นมีความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งในกรุงเทพและปริมณฑลและต่างจังหวัด การใช้ Smart Phone และโซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุในต่างจังหวัดจะน้อยกว่ากรุงเทพและจังหวัดหัวเมือง การสุ่มหากกลุ่มตัวอย่างเพื่อที่เข้าไปสัมภาษณ์ในต่างจังหวัดนั้นค่อนข้างยาก เช่น จังหวัดชลบุรี สุ่มเข้าไปคุยกับผู้สูงอายุถึง 10 คนกว่าจะได้ผู้สูงอายุที่มีคุณสมบัติตรงกับการสัมภาษณ์ ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญท่านหนึ่ง ว่ากลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเรื่องนี้จะต้องเป็นผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของจังหวัดนั้นๆ เท่านั้น บางจังหวัดผู้สูงอายุยังใช้โทรศัพท์แบบปุ่มกด และอาจจะต้องเป็นผู้สูงอายุที่มีรายได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งตรงกับโครงการยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของคนพิการผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในยุคหลอมรวมรวมเทคโนโลยี ได้ศึกษาไว้ในเรื่องของปัญหา ด้านชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ว่าสภาพแวดล้อมของชุมชนสังคม บางแห่งยังไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีพ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเท่าที่ควรโครงการยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของคนพิการ ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส ในยุคหลอมรวมรวมเทคโนโลยี รวมทั้งการสุ่มเข้าไปสัมภาษณ์ผู้สูงอายุตามที่สาธารณะต่างๆ เป็นวิธีการที่ทำให้เราได้เห็นถึงท่าทางในการแสดงออกของผู้สูงอายุ บางครั้งมีคำตอบที่ขัดแย้งกับภาษาท่าทาง ซึ่งทำให้เราได้ข้อมูลที่สมบูรณ์กว่าการทำแบบสอบถาม โดยจะต้องมีการเตรียมตัวก่อนที่จะเข้าไปหาผู้สูงอายุดังกล่าว การเตรียมตัวในเรื่องของความเหมาะสมในการเข้าไปสัมภาษณ์ การเข้าใจธรรมชาติของผู้สูงอายุ การสร้างความน่าเชื่อถือของผู้วิจัย การสร้างแรงใจจูง การให้คุณค่า เช่น การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายในการสัมภาษณ์ด้วยการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ การให้คำชื่นชม และส่วนมากผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระดับสูงนั้น จะใช้ทักษะในการคิดพิจารณาและเชื่อมโยงจากประสบการณ์เดิมของตนเองได้ดี เช่น ใช้หลักการมีสติตามหลักพระพุทธศาสนาปรับมาใช้กับการใช้โซเชียล โดยที่สามารถที่จะเชื่อมโยงการใช้โซเชียลมีเดียกับการฝึกจิตได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าศึกษาต่อไป เช่น สติก่อนโซเชียล พุทโซเชียลมีเดีย เป็นต้น

4. การศึกษาขีดความสามารถการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กลุ่มตัวอย่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจาก พื้นที่ 10 จังหวัดทำให้เห็นถึงการทำงานของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ทุกหน่วยงานและเครือข่ายให้ความสำคัญกับเรื่อง ICT เป็นอย่างมาก มีการติดต่อและประสานงานทั้ง อีเมล และทาง LINE เพราะเป็นช่องทางที่ให้ความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสารและส่งข้อมูล มีการสร้างกลุ่มเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารเป็นอย่างดีสอดคล้องกับข้อมูลการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือนในประเทศไทย พ.ศ. 2551-2557 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า อัตราการใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปี 2551 อยู่ที่ร้อยละ 18.17 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 34.89 ในปี 2557 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2558) และ ผู้วิจัยพบว่าผู้สูงอายุจะพบกับประเด็นปัญหาที่คล้ายๆกัน ปัญหาในเรื่องการส่งข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง เพราะการขาดทักษะในการประเมิน เป็นสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์ทุกคนให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ผู้สูงอายุมิขีดความสามารถในเรื่องนี้อยู่ในระดับที่ต่ำ แต่การประเมินขีดความสามารถในเรื่องของการประเมินของตัวสูงอายุเองนั้นผลออกมาอยู่ในระดับปานกลาง ทำให้เห็นว่า ความคาดหวังจากสังคมที่มองเข้าไป และความเป็นจริงที่ผู้สูงอายุเข้าใจนั้น มีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เราควรสร้างความเข้าใจในเรื่องของการประเมินให้กับผู้สูงอายุก่อน และเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอันดับแรกๆในการรู้เท่าทัน ICT ของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของงานวิจัย การใช้LINEของผู้สูงอายุ: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา เสนอแนะให้หน่วยงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการรู้สารสนเทศและสื่อ (Information & Media Literacy) ให้กับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อของการหลอกลวงทางออนไลน์ซึ่งกำลังเป็นปัญหาในปัจจุบัน (วิศปัติย์ ชัยช่วย: 2560) และพบว่าผู้สูงอายุจะพบประเด็นปัญหาในการใช้งาน Social Media ร่วมกัน เช่น การส่งข้อความดอกไม้สวัสดีวันจันทร์ การส่งข้อความต่างๆในยามวิกาลของเพื่อนในกลุ่ม การส่งข้อความที่ทำให้เกิดความวิตกกังวล การคุยแต่เรื่องส่วนตัวในกลุ่ม ซึ่งเป็นเรื่องของการขาดการรู้เท่าทันในการใช้งาน Social Media ร่วมกันทั้งนั้น

5. รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร แบ่งรายองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้

1. องค์ประกอบการรับการรับข้อมูล (Information Receiving) หมายถึง การได้รับข้อมูลข่าวสารจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากการปฏิบัติพฤติกรรมต่างๆ ที่ถูกเรียกว่า โซเชียล ซึ่งประกอบด้วย สืบค้น สานต่อ สหสม สัมคร สอนและสานสัมพันธ์ มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Educational Testing Service ,2007) ใน 4 องค์ประกอบคือ การเข้าถึง การจัดการ การรวบรวม และการสร้าง

2. องค์ประกอบการหยุดคิด (Stop Thinking) หมายถึงการหยุดคิดเพื่อไตร่ตรองข้อมูลที่ได้รับมากโดยใช้หลักการ 5 ส ซึ่งประกอบด้วย สมจริง สร้างประโยชน์ สำคัญ สร้างสรรค์ และสุขภาพ มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Educational Testing Service ,2007) องค์ประกอบการประเมิน โดยองค์ประกอบ 5 ส มีความสอดคล้องกับหลักคิดเป็น ซึ่ง สมจริงตรงกับ การเข้าใจในหลักวิชาการ สำคัญ สร้างประโยชน์ ตรงกับการเข้าใจตนเอง สร้างสรรค์ สุขภาพ ตรงกับการเข้าใจต่อสังคมและผู้อื่น

3. องค์ประกอบการปฏิบัติ (Acting) หมายถึงพฤติกรรมหลักของผู้สูงอายุในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆหลังจากได้ใช้หลัก 5 ส ในการประเมินข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดพฤติกรรมใหม่ในเรื่องของการสืบค้น สานต่อ สะสม สัมผัส สอนและสานสัมพันธ์ มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Educational Testing Service ,2007) ใน 4 องค์ประกอบคือ การเข้าถึง การจัดการ การรวบรวม และการสร้าง

4. รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ควรเริ่มต้นฝึกฝนจากในครอบครัว หรือคนใกล้ชิด โดยการสร้างความถี่ในการใช้รูปแบบดังกล่าว เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับการสรุปผลการวิจัยประเด็นด้านเทคนิควิธีการสื่อสารเรื่องสุขภาพกับผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัว ที่ประกอบด้วย 1. ด้านสภาวะจิตใจ เกิดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันแบบสม่ำเสมอมากขึ้น ด้วยการถามไถ่สารทุกข์สุกดิบ การเป็นที่ปรึกษาหารือซึ่งกันและกันในทุกเรื่อง เมื่อมีปัญหาความคับข้องใจหรือมีเหตุการณ์ที่ต้องตัดสินใจและต้องการคำปรึกษา 2. ด้านสภาวะกาย เกิดการส่งข่าวสารและปรึกษาหารือกันเมื่อเกิดอาการผิดปกติด้านร่างกายเกิดอาการเจ็บป่วยและต้องการความช่วยเหลือจากสมาชิกครอบครัวก่อนไปพบแพทย์มากขึ้น 3. มิติด้านสังคม เกิดการส่งข้อมูลข่าวสารของสมาชิกครอบครัวเพื่อช่วยให้รับรู้ความเป็นไปของสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมรอบตัวมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้การใช้ชีวิตประจำวันระหว่างผู้สูงอายุกับบุตรหลานมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น แม้ไม่ได้พบหน้ากันระหว่างวัน ถือเป็นการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด (Life-long Learning) ในการพัฒนาส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัวให้ดียิ่งขึ้น (ณัฐนันท์ ศิริเจริญ : 2558)

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการรู้เท่าทัน ICT ของผู้สูงอายุไทย โดยแบ่งเป็นลำดับขั้น เช่น ชีตความสามารถระดับต้น ระดับกลาง ระดับสูง โดยศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถเลือกกลุ่มผู้เรียนให้ตรงกับกลุ่มของขีดความสามารถ โดยเป็นการพัฒนาขีดความสามารถได้อย่างตรงจุดมากกว่าเดิม

2. จากผลการประเมินในเรื่องของขีดความสามารถในเรื่องของการสร้างองค์ความรู้ ควรจะมีการศึกษาในเรื่องของขีดความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ของผู้สูงอายุ (KM FOR ELDER) ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความน่าสนใจมาก เพราะเป็นวัยที่มีประสบการณ์ที่สำคัญ โดยที่เราสามารถนำองค์ความรู้ที่มีคุณค่าเหล่านั้นไปสอนหรือแบ่งปันให้กับผู้อื่นอย่างยั่งยืน

3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องมารยาทในการใช้ Social Media ร่วมกัน เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุจำนวนมากเห็นด้วยว่าควรจะมีการตั้งเป็นค่านิยมขึ้นมากเพื่อเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติกัน

4. ควรมีการศึกษาที่ในพัฒนาช่องทางในการค้นหาข้อเท็จจริงของข้อมูล ที่ตัวอักษรใหญ่ ใช้งานง่าย เป็นภาษาไทย เหมาะกับผู้สูงอายุไทย รวมทั้งสามารถบอกได้ว่าข้อความ รูปภาพเหล่านั้นจริงหรือไม่โดยที่ผู้สูงอายุไม่ต้องยากลำบากในการเข้าถึงช่องทางเหล่านั้น

5. ในการศึกษาในเรื่องการรู้เท่าทัน ICT ของผู้สูงอายุไทย สามารถศึกษาเชิงลึกไปในเรื่องของพระพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทัน เช่น การมีสติ การเป็นผู้พหูสูตร และหลักกาลามสูตร

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตใน **ประเทศไทยปี 2559**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์
- กระทรวงเทคโนโลยีและการสื่อสาร. (2559). **แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 1 : ม.ป.พ
- ภิรณา สมวาทสรณ์ และกุลทิพย์ ศาสตรระจิว. (2559). **พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ ความพึงพอใจและการนำไปใช้ประโยชน์ของคนในกรุงเทพมหานคร**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณัฐนันท์ ศิริเจริญ. (2558). “กรณีศึกษาการใช้สื่อใหม่ผ่านโซเชียลมีเดียในโทรศัพท์มือถือเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัว ณ ประเทศนิวซีแลนด์” **Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**. 8,3 (กันยายน-ธันวาคม) : 96-116
- พิชยา พรมาลี. (2549). **การพัฒนารูปแบบโครงข่ายเพื่อการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของมหาวิทยาลัยราชภัฏ**. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิศปัติย์ ชัยช่วย. (2560). “การใช้LINEของผู้สูงอายุ: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา” **Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**. 10,1 (มกราคม-เมษายน) : 905-918
- พรชัย. (2558). **นี่คือ 5 เหตุผล ทำไมผู้ใหญ่เล่นโซเชียล แล้วอันตรายกว่าวัยรุ่น**. เข้าถึงเมื่อ 1 สิงหาคม 2560 เข้าถึงได้จาก <http://www2.manager.co.th/mwebboard/listcomment.aspx?Mbrowse=20&qNumber=384349>
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2559). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุปราณี ศรีฉัตรภิมุข. (2558). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของคนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยี**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุคี ศิริวงศ์พากร. (2556). **การศึกษาพฤติกรรมที่เปิดรับข่าวสารที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการพึ่งตนเองสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร**. คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). **รายงานเชิงวิเคราะห์เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557**. กรุงเทพฯ : เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น.

ภาษาต่างประเทศ

David A. Kolb. (1984). **Experiential Learning**. New Jersey : A Simon & Schuster Company

Yamane, Taro. (1976). **Statistics: An introductory analysis** (2nd ed.). New York : Harper and Row.

Educational Testing Service. (2007). "**Digital Transformation: A Framework for ICT Literacy.**"

Canada: Educational Testing Service. Accessed January 10, 2014 Available from

http://www.ets.org/Media/Tests/Information_and_Communication_Technology_Literacy/ictreport.pdf